

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده هنر و معماری / گروه شهرسازی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: برنامه ریزی منطقه ای

عنوان:

**بررسی تاثیر شهر قورچی باشی به عنوان مدلی از
UFRD در توسعه روستاهای پیرامون با مورد
شناسی روستای چهار چشمه**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر کرامت الله زیاری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر وراز مرادی مسیحی

پژوهشگر:

مهدی عباسی

زمستان ۱۳۹۲



ISLAMIC AZAD UNIVERSITY

Central Tehran Branch

Faculty of Art and Architecture - Department of urbanization

“M.A” Thesis

On: regional planing

Subject:

An examination on the effect of Qurchibashi city as a model of UFRD in surrounding villages development with the study of chaharcheshmeh.

Thesis Advisor:

Dr . keramatollah ziyari

Consulting Advisor:

Dr. varaz moradiemasihi

By:

Mehdi abbasi

Winter 2014

تقدیم به:

تقدیم به شهدای راه آزادی و تقدیم به تمام کسانی که برای آزادی نسل بشر از هر گونه ظلم و جور و فساد و جهل کوشیدند و در این راه از جان خود گذشتند.

تشکر و قدردانی:

با تشکر از تمام کسانی که در راه تدوین این پایان نامه مرا یاری نمودند و با تشکر ویژه از جناب آقای دکتر کرامت الله زیاری که در تمامی مراحل تدوین این پایان نامه از هیچ گونه تلاش و کمکی دریغ نکردند.

بسمه تعالی

اینجانب مهدی عباسی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۵۹۷۹۰۰۰ در رشته برنامه ریزی منطقه ای که در تاریخ ۹۲/۱۱/۶ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی تاثیر شهر قورچی باشی به عنوان مدلی از UFRD در توسعه روستاهای پیرامون با مورد شناسی روستای چهار چشمه با کسب نمره ۱۹ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و د رمواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: مهدی عباسی

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۲/۱۱/۶

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای مهدی عباسی از پایان‌نامه خود دفاع نموده و با نمره

۱۹ به حروف نوزده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	فصل اول: کلیات طرح
۴	۱-۱ بیان مسئله :
۶	۲-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن
۸	۳-۱ هدف های تحقیق :
۸	۱-۳-۱ هدف های نظری:
۸	۲-۳-۱ هدف های کاربردی و عملی :
۱۰	۴-۱ سوالات و فرضیه های تحقیق
۱۰	۱-۴-۱ سوالات تحقیق
۱۰	۲-۴-۱ فرضیه های تحقیق:
۱۲	۵-۱ چهار چوب نظری تحقیق
۱۳	۶-۱ روش تحقیق
۱۵	۷-۱ قلمرو تحقیق
۱۶	۸-۱ جامه و حجم نمونه :
۱۷	فصل دوم: مطالعات نظری
۱۸	مقدمه:
۱۸	۱-۲ نظریات پایه توسعه منطقه ای
۱۸	۱-۱-۲ روند تحولات نظری توسعه منطقه ای
۲۱	۲-۱-۲ نظریه مکان مرکزی
۲۶	۳-۱-۲ تئوری قطب رشد:
۲۷	۴-۱-۲ نظریه مرکز پیرامون:
۳۲	۵-۱-۲ نظریه روستا-شهری یا کشت شهر
۳۴	۶-۱-۲ رویکرد عملکردهای شهری در توسعه روستایی (UFRD):
۳۷	۱-۶-۱-۲ اهداف نظریه راندینلی
۳۸	۲-۶-۱-۲ شهر های کوچک و متوسط
۳۸	۳-۶-۱-۲ ملاک های لازم در انتخاب شهر های کوچک در روابط شهر و روستا
۳۹	۴-۶-۱-۲ عملکردهای شهری
۴۰	۵-۶-۱-۲ چارچوب مفهومی و اصول رویکرد UFRD
۴۵	۶-۶-۱-۲ فرایند تحلیل فضایی در رویکرد UFRD
۴۷	۷-۱-۲ مدل شبکه های یا خوشه های منطقه ای و وابستگی های متقابل روستا- شهری
۵۲	۲-۲ جمع بندی رویکردهای نظری پایان نامه
۶۰	فصل سوم: روش شناسی تحقیق (متدولوژی)
۶۱	مقدمه

۶۲ روش شناسی تکنیکها و مدل‌های تحلیل منطقه ای
۶۳ ۱-۳ شاخص ها
۶۳ ۱-۳-۱ شاخص های توسعه کشاورزی
۶۳ ۱-۳-۲ شاخص های توسعه صنعتی
۶۴ ۱-۳-۳ شاخص های خدماتی
۶۴ ۱-۳-۴ شاخص های زیرساختی
۶۵ ۱-۳-۵ شاخص های آموزشی
۶۵ ۱-۳-۶ شاخص های بهداشتی
۶۶ ۱-۳-۷ شاخص های جمعیتی
۶۷ ۲-۳ تکنیک های تحلیل منطقه ای
۶۷ ۱-۲-۳ تکنیک‌های سنجش سطح توسعه
۶۷ ۱-۲-۳-۱ روش رتبه ای
۶۷ ۱-۲-۳-۲ روش استاندارد کردن
۶۸ ۱-۲-۳-۳ روش شاخص بندی
۶۸ ۱-۲-۳-۴ روش تاکسونومی
۶۹ ۲-۲-۳ روش‌های و روش‌های پیش بینی فعالیت‌های اقتصادی
۶۹ ۱-۲-۳-۱ روش ترکیب سهم
۷۰ ۱-۲-۳-۲ روش اقتصاد پایه ای
۷۱ ۱-۲-۳-۳ روش ضریب مکانی یا نسبت مکانی
۷۲ ۲-۳-۳ روش‌ها و تکنیک های تحلیل نظام سکونتگاهی
۷۳ ۱-۳-۲-۳ روش تجزیه و تحلیل مورفولوژیکی و جمعیتی
۷۵ ۱-۳-۲-۳-۱ تحلیل نحوه توزیع سکونتگاه ها با منحنی لورنز
۷۶ ۲-۳-۲-۳ تحلیل عملکردی نظام سکونتگاهی
۷۷ ۱-۲-۳-۲-۳ روش اسکالوگرام
۷۹ ۲-۲-۳-۲-۳ روش شاخص مرکزیت
۸۲ ۲-۳-۴ روش‌ها و تکنیک‌های سطح بندی سکونتگاه ها
۸۲ ۱-۴-۲-۳ سطح بندی بر اساس قواید پیش نهادی مارشال
۸۳ ۲-۴-۲-۳ روش پریستون
۸۵ ۲-۴-۳ روش تعیین آستانه جمعیتی برای ارائه خدمات
۸۶ ۳-۳ روش شناسی و مدل‌های تحلیل داده هادر رویکرد UFRD
۸۶ ۱-۳-۳ تحلیل منابع منطقه
۸۶ ۲-۳-۳ سازماندهی تحلیل نیمرخ منطقه ای
۹۰ ۳-۳-۲-۱ مناطق بعنوان نظام های سکونتگاهی یکپارچه منابع تولیدی - انسانی
۹۰ ۳-۳-۲-۱-۱ ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی؛
۹۰ ۳-۳-۲-۱-۲ خصوصیات مکانی و فعالیت‌های اقتصادی؛
۹۰ ۳-۳-۲-۱-۳ خصوصیات رابطه جمعیت - مکان؛
۹۱ ۳-۳-۲-۱-۴ خصوصیات رابطه جمعیت - فعالیت؛
۹۱ ۳-۳-۲-۱-۵ خصوصیات رابطه فعالیت - مکان؛

۹۲ تحلیل نظام سکونتگاهی منطقه ۳-۳-۳
۹۳ تحلیل فضایی پیوندهای منطقه ۴-۳-۳
۹۴ تهیه نقشه های تحلیلی ۵-۳-۳
۹۴ تحلیل قابلیت دسترسی ۶-۳-۳
۹۵ شاخص حوزه خدمات عملکردی ۱-۶-۳-۳
۹۸ تحلیل خلاء عملکردی ۷-۳-۳
۹۸ تدوین راهبردهای توسعه فضایی ۸-۳-۳
۹۹ روش تحلیل شبکه ۶-۱-۳
۱۰۱ دیاگرام ها ۱-۶-۱-۳
۱۰۶ گراف شبکه: ۲-۶-۱-۳
۱۰۷ گراف پیوسته:
۱۰۷ زیر گراف:
۱۰۸ زیر گراف سوده:
۱۰۸ گراف مسطح:
۱۰۸ گراف جهت دار:
۱۰۹ نمایش در قالب گراف
۱۱۰ نمایش ماتریسی گراف جهت دار
۱۱۱ گراف وزن دار
۱۱۲ ۷-۱-۳ کالیبره نمودن مدل تحقیق:
۱۱۴ ۲-۳ جمع بندی
۱۱۵ فصل چهارم: شناخت وضع موجود
۱۱۶ ۱-۴ خصوصیات کلی جغرافیایی، اقلیمی و اقتصادی منطقه
۱۲۱ ۲-۴ نحوه توزیع جمعیت و پراکندگی مراکز جمعیت در منطقه
۱۲۴ ۳-۴ تحولات جمعیت شهرستان
۱۲۶ ۱-۳-۴ آبادیهای و مناطق واقع در حوزه نفوذ مستقیم شهر خمین
۱۲۶ ۲-۳-۴ تعداد و نحوه استقرار آبادیها در سطح شهرستان
۱۲۹ ۳-۳-۴ سابقه تاریخی
۱۲۹ ۱-۳-۳-۴ کمره
۱۳۰ ۲-۳-۳-۴ قورچی باشی
۱۳۱ ۳-۳-۳-۴ تاریخچه شهر، نام و سابقه تاریخی شهر و منشاء پیدایش قورچی باشی
۱۳۱ ۴-۳-۳-۴ مصوبه هیئت محترم وزیران در خصوص قورچی باشی
۱۳۲ ۴-۳-۴ روند گسترش شهر قورچی باشی
۱۳۲ ۵-۳-۴ خصوصیات اجتماعی شهر
۱۳۳ ۶-۳-۴ خصوصیات جمعیت و ترکیب آن
۱۳۳ ۴-۴ خصوصیات اقتصادی
۱۳۴ ۱-۴-۴ بررسی وضع فعالیت و اشتغال در شهر
۱۳۴ ۵-۴ حوزه نفوذ

۱۳۷	۶-۴ سطح بندی مراکز روستائی بخش کمره و تعیین حوزه نفوذ
۱۳۸	۱-۶-۴ منظومه قورچی باشی
۱۳۹	۲-۶-۴ مجموعه خرمدشت
۱۳۹	۳-۶-۴ مجموعه چهارچشمه
۱۴۲	فصل پنجم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق
۱۴۳	مقدمه
۱۴۴	۱-۵-۱ تحلیل روابط کشاورزی- دامی
۱۵۱	۲-۵-۲ تحلیل روابط خدماتی- زیربنایی
۱۵۸	۳-۵-۳ تحلیل روابط آموزشی- فرهنگی
۱۶۵	۴-۵-۴ تحلیل روابط اداری- سیاسی
۱۷۱	۵-۵-۵ تحلیل روابط تجاری- خدماتی
۱۷۸	۶-۵-۶ تحلیل روابط بهداشتی- درمانی
۱۸۵	فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۸۶	مقدمه
۱۸۸	۱-۶-۱ مزیت ها و محدودیت های رویکرد UFRD
۱۹۵	۱-۱-۶ ارزیابی رویکرد یوفرد:
۱۹۶	۲-۶-۲ تحلیل کلی روابط بین سکونتگاهها
۲۰۴	۳-۶-۳ آزمون فرضیات
۲۰۴	۱-۳-۶ فرض اول تحقیق:
۲۱۷	۲-۳-۶ فرض دوم تحقیق:
۲۲۱	۳-۳-۶ فرض سوم تحقیق:
۲۲۳	۴-۶-۴ تدوین راهبردهای توسعه فضایی
۲۲۵	۱-۴-۶ پیشنهادات مربوط به تقویت عملکردهای موجود
۲۲۵	۲-۴-۶ پیشنهادات مربوط به ایجاد عملکردهای جدید
۲۲۶	۳-۴-۶ پیشنهادات مربوط به تقویت پیوندها موجود
۲۲۶	۴-۴-۶ پیشنهادات مربوط به ایجاد پیوندهای جدید
۲۲۷	۵-۶-۵ توصیه ها
۲۲۹	نتیجه گیری
۲۳۱	فهرست منابع فارسی
۲۳۳	فهرست منابع انگلیسی

فهرست جداول

- جدول ۱-۱: روابط خدماتی بررسی شده در بین سکونتگاههای منتخب بخش کمره..... ۱۴
- جدول ۱-۲: مقایسه مدل‌های شبکه منطقه ای با مراکز رشد..... ۴۹
- جدول ۱-۳: نحوه محاسبه ضریب مکانی عملکردها..... ۸۱
- جدول ۲-۳: نحوه محاسبه شاخص مرکزیت سکونتگاه ها..... ۸۲
- جدول ۳-۳: شاخص مرکزیت سکونتگاه ها، مقدار تفاوت CI ها و مقدار تجمعی میانگین تفاوتها..... ۸۴
- جدول ۳-۴: ماتریس اثر مسافت بر تعداد مراجعین عملکردهای متنوع..... ۹۷
- جدول ۱-۴: تقسیمات سیاسی-اداری استان مرکزی بر حسب شهرستان، بخش، دهستان و نقاط شهری..... ۱۱۸
- جدول ۲-۴: توزیع جمعیت و میزان شهرنشینی در شهرستانهای استان، سال ۱۳۹۰..... ۱۲۲
- جدول ۳-۴: تغییرات جمعیت شهرهای استان مرکزی طی دوره ۵۰ ساله ۸۵-۱۳۳۵..... ۱۲۴
- جدول ۴-۴: تحولات جمعیت شهرستان خمین طی دوره ۲۰ ساله ۸۵-۱۳۶۵..... ۱۲۵
- جدول ۴-۵: تعداد و نحوه استقرار آبادیهای واقع در حوزه نفوذ شهر خمین- سال ۱۳۸۵..... ۱۲۸
- جدول ۴-۶: اسامی روستاهای برخوردار از خدمات آموزشی در بخش کمره ۷۷-۱۳۷۶..... ۱۴۱
- جدول ۴-۷: اسامی روستاهای برخوردار از خدمات آموزشی در بخش کمره ۸۳-۱۳۸۲..... ۱۴۱
- جدول ۱-۵: نحوه توزیع خدمات کشاورزی - دامی در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۴۴
- جدول ۲-۵: نحوه توزیع خدمات کشاورزی - دامی در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۴۵
- جدول ۳-۵: ماتریس تحلیل روابط کشاورزی- دامی قبل از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۴۶
- جدول ۴-۵: ماتریس تحلیل روابط کشاورزی- دامی بعد از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۴۷
- جدول ۵-۵: نحوه وزیع عملکردهای خدماتی- زیربنایی در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۵۱
- جدول ۶-۵: نحوه وزیع عملکردهای خدماتی- زیربنایی در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۵۲
- جدول ۷-۵: ماتریس تحلیل روابط خدماتی- زیربنایی قبل از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۵۳
- جدول ۸-۵: ماتریس تحلیل روابط خدماتی- زیربنایی بعد از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۵۴
- جدول ۹-۵: نحوه توزیع خدمات آموزشی فرهنگی در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۵۸
- جدول ۱۰-۵: نحوه توزیع خدمات آموزشی فرهنگی در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۵۹
- جدول ۱۱-۵: ماتریس تحلیل روابط آموزشی فرهنگی قبل از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۶۰
- جدول ۱۲-۵: ماتریس تحلیل روابط آموزشی فرهنگی بعد از شهر شدن قورچی باشی..... ۱۶۱

- جدول ۵-۱۳ نحوه توزیع خدمات اداری-سیاسی در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۶۵
- جدول ۵-۱۴ نحوه توزیع خدمات اداری-سیاسی در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۶۵
- جدول ۵-۱۵ ماتریس تحلیل روابط اداری-سیاسی قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۶۶
- جدول ۵-۱۶ ماتریس تحلیل روابط اداری-سیاسی بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۶۷
- جدول ۵-۱۷ نحوه توزیع خدمات تجاری-خدماتی در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۱
- جدول ۵-۱۸ نحوه توزیع خدمات تجاری-خدماتی در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۱
- جدول ۵-۱۹ ماتریس تحلیل روابط تجاری-خدماتی قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۲
- جدول ۵-۲۰ ماتریس تحلیل روابط تجاری-خدماتی بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۳
- جدول ۵-۲۱ نحوه توزیع خدمات بهداشتی-درمانی در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۸
- جدول ۵-۲۳ نحوه توزیع خدمات بهداشتی-درمانی در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۸
- جدول ۵-۲۲ ماتریس تحلیل روابط بهداشتی-درمانی قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۷۹
- جدول ۵-۲۴ ماتریس تحلیل روابط بهداشتی-درمانی بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۸۰
- جدول ۶-۱ تحلیلی بر رویکرد یوفرد.....۱۹۲
- جدول ۶-۲ قابلیتها و مزیتهای رویکرد یوفرد.....۱۹۳
- جدول ۶-۳ کاستیها و محدودیتهای رویکرد یوفرد.....۱۹۴
- جدول ۶-۴ نحوه توزیع کلیه عملکردها در منطقه تحت مطالعه قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۹۶
- جدول ۶-۵ نحوه توزیع کلیه عملکردها در منطقه تحت مطالعه بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۹۷
- جدول ۶-۶ ماتریس تحلیل کلیه روابط بین سکونتگاهها قبل از شهر شدن قورچی باشی.....۱۹۸
- جدول ۶-۷ ماتریس تحلیل کلیه روابط بین سکونتگاهها بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۱۹۸
- جدول ۶-۸ میزان تراکم عملکردها در ناحیه مورد مطالعه قبل و بعد از شهر شدن قورچی باشی.....۲۰۳

فهرست نمودارها

- نمودار ۳-۱: منحنی لورنز ۷۶
- نمودار ۳-۲: سطح بندی سکونتگاهها به روش پرستون (براساس شکست شیب) ۸۵
- نمودار ۵-۱: دیاگرام تحلیل روابط کشاورزی - دامی بین سکونتگاهها قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۴۸
- نمودار ۵-۲: دیاگرام تحلیل روابط کشاورزی - دامی بین سکونتگاهها بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۴۸
- نمودار ۵-۳: دیاگرام تحلیل روابط خدماتی - زیربنایی بین سکونتگاهها قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۵۵
- نمودار ۵-۴: دیاگرام تحلیل روابط خدماتی - زیربنایی بین سکونتگاهها بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۵۵
- نمودار ۵-۵: دیاگرام تحلیل روابط آموزشی - فرهنگی قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۶۲
- نمودار ۵-۶: دیاگرام تحلیل روابط آموزشی - فرهنگی بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۶۲
- نمودار ۵-۷: دیاگرام تحلیل روابط اداری - سیاسی قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۶۸
- نمودار ۵-۸: دیاگرام تحلیل روابط اداری - سیاسی بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۶۸
- نمودار ۵-۹: دیاگرام تحلیل روابط تجاری - خدماتی قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۷۴
- نمودار ۵-۱۰: دیاگرام تحلیل روابط تجاری - خدماتی بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۷۴
- نمودار ۵-۱۱: دیاگرام تحلیل روابط بهداشتی - درمانی قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۸۱
- نمودار ۵-۱۲: دیاگرام تحلیل روابط بهداشتی - درمانی بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۸۱
- نمودار ۶-۱: دیاگرام تحلیل کلیه روابط بین سکونتگاههای منطقه قبل از شهر شدن قورچی باشی ۱۹۹
- نمودار ۶-۲: دیاگرام تحلیل کلیه روابط بین سکونتگاههای منطقه بعد از شهر شدن قورچی باشی ۱۹۹

فهرست اشکال

- شکل ۱-۲ تطور مکان مرکزی ۲۴
- شکل ۲-۲: مدل مراحل تحول سازمان فضایی از دیدگاه فریدمن ۳۱
- شکل ۲-۳ جایگاه شهر های کوچک در نظام سلسله مراتب شهری ۳۸
- شکل ۲-۴: مقایسه وابستگی های متقابل روستا-شهری در مدل قطب رشد و مدل شبکه منطقه ای ۵۱
- شکل ۳-۱: عوامل تعیین کننده مناسبات روستا - شهری در سطح محلی ۶۲
- شکل ۳-۲: نحوه تعامل و ارتباط میان نقاط در داخل یک شبکه ۹۹
- شکل ۳-۳ نمونه ای از گراف شبکه ۱۰۶
- شکل ۳-۴ گراف های پیوسته و ناپیوسته ۱۰۷
- شکل ۳-۵ گراف و زیر گراف ۱۰۷
- شکل ۳-۶ گراف مسطح و غیر مسطح ۱۰۸
- شکل ۳-۷ گراف جهت دار ۱۰۹

فهرست نقشه ها

- نقشه ۱-۴ موقعیت استان مرکزی در کشور..... ۱۱۶
- نقشه ۲-۴: تقسیمات سیاسی-اداری استان مرکزی بر حسب شهرستان..... ۱۱۹
- نقشه ۳-۴: تقسیمات سیاسی-اداری استان مرکزی بر حسب دهستان..... ۱۲۰

مقدمه

سکونتگاههای انسانی پدیده‌هایی فضایی - مکانی با روابط چند جانبه و یکپارچه هستند که در کل حکم یک سیستم را دارند و از آنجا که روستاها و شهرها به عنوان اجزای تشکیل دهنده این سیستم در قلمرو فضای جغرافیایی خاص قلمداد میشوند، لذا همواره بین آنها مناسبات گوناگونی در ابعاد مادی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و وجود دارد. این مناسبات خود را به شکل جریان جمعیت، کالا، عقاید، سرمایه، اطلاعات، نوآوری و نشان میدهند و با دو ماهیت اثرگذار و اثرپذیر تحولات سکونتی شهر و روستا را هدایت میکنند. (شاریه، ۱۳۷۳، ۲۳۵) به همین دلیل بسیاری از تحولات و تغییرات در شهرها و روستاها ناشی از کم و کیف روابط بین آنهاست. بنابراین لازم است روابط شهری - روستایی در روند برنامه ریزی مورد توجه قرار گیرد. (Clayton et al, 2003, 186)

به عبارت دیگر این کانونهای سکونتگاهی در شبکه ای نظاموار از تعاملات به هم میرسند، به گونه ای که هرگز موجودیتی مستقل از هم نداشته و همواره ضمن پیوندی ناگسستنی، از وابستگی متقابل اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی برخوردار بوده اند. پس هرگونه عدم تعادل میان کانون و دیگر سکونتگاههای درون ناحیه موجب اختلال در سازوکار روابط آنها از جمله گسترش فقر و توسعه نیافتگی روستاها و به تبع آن تغییر در توانمندی کارکرد و ساختار شهری میشود (پاپلی یزدی، ۱۳۸۲، ۱۴۲). توجه به الگوی برنامه ریزی فضایی به عنوان یکی از شیوه های موثر در تدوین راهبردهای توسعه منطقه ای میتواند تاثیر بسزایی در تحکیم روابط بین شهر و روستا در قالب یک سیستم یکپارچه داشته و موجبات رشد و توسعه این مکانها را فراهم آورد. برای ساماندهی و گاهاً سازماندهی مجدد الگوی استقرار سکونتگاهها و عملکردهای شهری در ادبیات توسعه، تئوریا و رویکردهای بسیاری ارائه گردیده است، رویکرد «عملکرد شهری در توسعه روستایی» (UFRD) از جمله دیدگاههای مطرح شده است که توسعه فضایی یک منطقه را در ساختار فضایی نظام مند و آرایش عملکردها و فعالیتها در درون سلسله مراتبی بهم پیوسته از سکونتگاهها، براساس منطق "تمرکز غیر متمرکز فعالیتها" مطرح میکند.

در کشور ما ایران با اجرای سیاست تبدیل روستا به شهر بسیاری از نقاط روستایی به ویژه در سه دهه اخیر تبدیل به شهر شده اند. شهر قورچی باشی در شهرستان خمین واقع در استان مرکزی یکی از این شهرهاست که در سال ۱۳۸۲ به شهر تبدیل شده است. هدف این پایان نامه بررسی نقش و عملکرد این شهر به عنوان یک کانون شهری (مکان مرکزی جدیدالتأسیس) در توسعه نواحی روستایی پیرامون با مورد شناسی روستای "چهارچشمه" است. در این راستا در این پایان نامه با انتخاب ۳۵ متغیر در قالب ۶ عملکرد و با بهره گیری از روش تحلیل شبکه (تحلیل گراف) به بررسی و مقایسه جریانات و روابط موجود در سطح دهستان مورد مطالعه در دو مقطع قبل و بعد از شهر شدن قورچی باشی با مورد شناسی روستای چهارچشمه پرداخته شده است.

فصل اول: کلیات طرح

۱-۱ بیان مسئله :

با پایان جنگ جهانی دوم توسعه اقتصادی در جهان مفهوم تازه ای یافت. دیدگاه مسلط برای رسیدن به توسعه در کشورهای جنوب کاملاً اقتصادی بود. این دیدگاه موجب قطبی شدن ، چند پارگی و عدم تعادل در مناطق و نواحی آنها گردید. به عبارت دیگر تورم توسعه و تراکم رشد در برخی از مناطق و نواحی در پهنه سرزمین ملی سبب بروز عدم تعادل و ناهماهنگی های منطقه ای و ناحیه ای گردید. (زیاری، ۱۳۸۳، ۱۳)

از طرفی توسعه روستایی طی سالهای ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ میلادی رشد پرشتاب صنعت و اتخاذ راهبرد صنعتی شدن شهرها و خط مشی هایی نظیر قطب رشد سبب افزایش شکاف بین شهرها و روستاها گردید و با قطبی شدن فضا به نفع شهرها تحول یافت. این امر نه تنها به توسعه روستایی کمکی نکرد بلکه سبب تشدید مهاجرت های بی رویه روستائیان به شهرها و ناپایداری روستاها گردید. (افتخاری و موحد، ۱۳۷۷، ۶۴)

آنچه در فرایند توسعه روستایی طی این دو دهه به بوته فراموشی سپرده شد ، نادیده گرفتن شهر و روستا در یک کلیت یکپارچه با توجه به شبکه های اجتماعی ، اقتصادی ، طبیعی و کنش متقابل آنها در یک شبکه تعامل اجتماعی و داد و ستد متقابل خدمات و کالاها و تولیدات و فرآورده ای کشاورزی و عرضه عقاید بود. (همان، ۶۴)

با مشاهده آشفتگی و نارسایی برنامه های توسعه و سرمایه گذاریها در عرصه توسعه روستایی و افزایش شکاف بین سکونتگاه های شهری و روستایی عده ای از محققان دریافتند که چون بخش کشاورزی به بازارهای شهری وابسته است ، لذا برنامه های توسعه اقتصادی - اجتماعی شهرها و